

KROONIKA

AKADEEMILISE PÕLLUMAJANDUSE SELTSI TEGEVUSEST

27. septembril 1995. a. toimus Piistaojal APSi ettekandekoosolek.

Koosoleku avas APSi president prof. O. Saveli. Mälestati APSi auliiget Dr. Hans Nõmmikut.

Piistaoja katsejaama direktor O. Roosileht andis kokkutulnuile ülevaate katsejaama tööst ja probleemidest. Kuni 1993. a. märtsikuuni kandis kõnealune katseasutus Vändra Veisekasvatuse Katsejaama nime ning oli Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Urimise Instituudi Vändra katsesovhoosi osakond, sealt edasi tegutses see Piistaoja katsejaama nime all. Käesoleval ajal on Piistaoja katsejaamal ajutiselt kasutada 550 ha (1.12.1995), juurde tahetakse saada aga 200 ha riigimaad endisele Tootsi mõisale kuulunud maadest. Piistaojal elanud Theodor Pooli talu oli 129 ha suur ja see kuulub praegu katsejaama maade hulka. Käesoleval ajal ollakse rentnikud, kelle tulevik pole selge. Saadav piimaraha katab ainult igapäeva kulutused, sellest ei jätku investeeringuteks. Ligi 80 % tootmisvahenditest on amortiseerunud. Katsejaamas töötab 50 inimest, kelle jaoks on ainult 42 töökohta. Keskmine töötasu kuus ühe töötaja kohta on keskmiselt 1500 EEK. Kuna töötajail ei ole abimajapidamist, siis selline palk neid ei rahulda.

Katsejaama karjas on keskmiselt 240 lehma ja 360 noorlooma. Probleemiks on karjamaade vähesus. Ühe liitri piima eest makstakse 2 EEK, aasta algusest kuni 1. septembrini olid kulutused 1 liitri piima tootmiseks keskmiselt 1.70 EEK. 1 ts veiseliha tootmiseks kulutati 1200 EEK, kuid realiseerimisel saadi 1 ts eest ainult 800 EEK. Teravilja saak oli 1995. a. vaid 14 ts/ha.

M. Piirsalu Põllumajandusministeeriumist tutvustas tendentse Eesti põllumajanduses. Sellal, kui ettekandja alustas oma tööd Põllumajandusministeeriumis, tegeles seal loomakasvatusega 43 inimest, kuid nüüd ainult 3. Selle aasta esimesel poolaastal saadi eelmise aasta sama ajavahemikuga võrreldes 40 kg piima lehmalt rohkem, munatoodang suurenes 20 mln. muna võrra. Ka lihatoodangus ei ole sellel poolaastal langust olnud; veiseliha moodustas 41 % (kokkustuhind 16 EEK/kg), sealihaga 48 % (18 EEK/kg)

ja linnuliha 8 % (20 EEK/kg). Piima eest maksti 2 EEK/kg.

Piistaoja ajaloost ja seal läbiviidud katsetest andis ülevaate M. Metsaalt. Siin alustati eesti mustakirju karja aretustööd ja veiste söötmise intensiivistamist kohalike olude tingimustes juba 1890. aastal. Karja jõudluskontrolliga tehti algust 1906. a. Piistaoja kari on olnud hävimisohus mitmeid kordi, esmalt II maailmasõja ajal, mil siinse eliitkarja kavatsesid evakueerida nii vene kui saksa pool, kui ka 1970-ndatel aastatel, seekord tuberkuloosi leviku tõttu. Välisspetsialistide huvi karja saatuse pärast oli suurem kui kohapealsete huvi. Pärimisõigusele toetudes taheti kari jaotada taastatavate talude vahel. Õnneks piirdus tagastamine vaid 5 lehmaga.

Theodor Pool oli suur katsetaja. Aastail 1920...1930 tõusis piimatoodang lehmalt 2000 kg-lt 5000 kg-ni. Ta ei arvestanud lehmade valikul karvavärvust, silmas peeti aga hollandi-friisi tõutüüpi. Ka tänapäeval on holsteinide kasutamine karja täiustamiseks suurendanud piimatoodangut 1000 kg võrra. Teisel laktatsioonil on keskmine toodang lehma kohta olnud 5600 kg ja rasva % sealjuures 4,00, III laktatsioonil vastavalt 9714 – 4,40. Ühe kg piima tootmiseks vajatakse 0,40...0,45 kg jõusööta. Piistaoja vanas laudas kasutatakse loomade söötmiseks respondersüsteemi. Vanim kultuurkarjamaa on 80 aastat vana. Poegimishalvatuse ja tüsistuste profülaktikaks kasutatakse anioonseid preparaate. Karjas pole esinenud ühtki leukoosijuhtu.

Tagasiteel külastati Tori Hobusekasvandust, kus J. Ehrlich ja H. Kavak andsid ülevaate hobusekasvandusest ja sellega seonduvatest probleemidest. Vaadati ka hobuseid. Tori Hobusekasvanduses kuuldu ja nähtu põhjal on lootust, et hobustel on Eestimaa tulevikku.

H. Viinalass

29. novembril 1995. a. kutsus Akadeemiline Põllumajanduse Selts Tartusse EPMÜ Loomakasvatuseinstituuti saali kokku kõiki, kes tahtsid arutada teid, kuidas luua maal eraomandusele põhinevale tegevusele esindus, kes aitaks luua kõigile üksustele soodsamad tingimused majandamiseks ja maaelu arenguks.

Koosolekust võttis osa 92 asjahuvilist.

Koosoleku avas APSi president prof. O. Saveli, kes nentis, et sageli jääb kokkusaamistel kõlama see, mis meid üksteisest eraldab.

Seekordse kokkutuleku eesmärgiks aga on arutada seda, mis meid ühendab. Meie motiiviks on see, et me suudaksime parandada maaelu, talunike heaolu ja nende tootmistingimusi, toetada ühistuid.

Prof. O. Saveli selgitas, miks on ürituse organiseerijaks just Akadeemiline Põllumajanduse Selts. Seltsi põhitegevuseks on olnud Eestimaal toimuvat arutada ning vajadusel ka kaasa rääkida. APS on apoliitiline organisatsioon. Seltsi liikmeid on teinud murelikuks, et ei suudeta mõista seda, mida Eestimaal tehakse. Vaadates tagasi ajalukku on meie maaelu sellel sajandil pööratud vähemalt neli korda, iga kord 180°. Seejuures ei ole peaaegu kunagi küsitud maainimese enda arvamust.

Siiani on olnud mitmeid arutelusid, on koostatud ka mitmeid projekte, kuid meie arvates on ühendus jäänud loomata mitte objektiivsetel, vaid subjektiivsetel põhjustel. Kõneleja meenutas Tartu Viljasalve poolt organiseeritud kokkusaamist 11. oktoobril 1995 samas saalis. See oli põhimõtteliselt üksteist informeeriv nõupidamine. Arutati, kas peaks olema keskliit. Selgitati ka seda, mida lubab turukorraldusseadus, milles on seadustatud Põllumajandus-Kaubanduskoda. Loodav üksus peaks püüdma ühendada tootjaid, töötlejaid ja kaubastajaid. Arutelult jäi kõlama 2 põhiaspekti: 1) ühendus peab olema apoliitiline, 2) liitusid ja keskliite on juba niigi küllalt. Turukorraldusseadusega ettenähtud Põllumajandus-Kaubanduskoja (PKK) loomine leidis poolehoidu.

Koosolekut volitati juhatama O. Saveli, K. Nurm ja E. Parder.

Ettekandega esines Riigikogu maaelu komisjoni esimees A. Käärma. Ta nentis, et põllumajandust kui maaelu või maamajanduse üht osa on seadustega senini väga vähe reguleeritud. Põllumajandus on sellises staadiumis, et vana viisi enam jätkata ei saa. Oleme jõudnud olukorrani, kus Eestis kasvatatud toiduteravili katab vaid $\frac{1}{5}$ vajadustest. Järgmiseks aastaks prognoositakse samasugust seisu ka liha osas. Puudub stabiilne tootmine ning turg.

Kõneleja tutvustas kokkutulnuile lühidalt Riigikogus vastvõetud turukorralduse seadust, mis sätestab turgu korraldava meetmena Põllumajandus-Kaubanduskoja (PKK) asutamise. Teised turgu korraldavad meetmed on 1) siseturu kaitse ehk piirangute rakendamine (kvaliteedikontroll piiiril), 2) õiglase hinna väljaselgitamine, 3) impordimaksude rakendamise korraldus.

Seaduses on esitatud PKK idee kõige üldisemal kujul. Seadus tervikuna on raamseadus. Ainult §6 lõige 3.1 on sätestatud, et *Põllumajandus-Kaubanduskoja ülesandeks on korraldada põllumajandustootjate, -töötajate ja hulgiostjate*

või nende ühenduste vahelisi läbirääkimisi ja lepete sõlmimist. Siiani on olnud tootja enda mure, kuidas ta kaubast lahti saab.

Järgnev lõige (3.2) ütleb, et PKK ülesandeks on *koguda, töödelda ja analüüsida informatsiooni sise- ning välisturu seisundi, nende võimalike muutuste ja eeldatava hinnataseme kohta.* Probleem on selles, et meie siseturg on väga väike. Põllumees on suuteline tootma tunduvalt rohkem kui on vabariigi vajadused. Turu laiendamise valdkond tuleb põhjalikult läbi uurida. Kõige paremini teevad seda need, kes on ise huvitatud selle läbi kasu saamisest. Seega peaksid sellega tegelema tootjad-töötajad, mitte aga riigiametnikud.

Seadus näeb ka ette, et PKK *edastab turualast informatsiooni põllumajandustootjatele ja -töötajatele, nende ühendustele ning Vabariigi Valitsusele.* Lääne turg on küll ahvatlev, kuid läheb aega, mil me sinna massiliselt jõuame. Käesoleval aastal ei jõudnud Eesti neidki väikseid kvoote täita, mis olid meile eraldatud Vaba-kaubanduslepinguga.

Ettekandja pakkus välja ka võimaliku loetelu PKK eesmärkidest ning funktsioonidest.

On väga oluline, kes PKK asutavad. Seaduses on kirjas, et Vabariigi Valitsus koos põllumajandustootjate ja -töötajatega asutab PKK. Initsiatiiv peaks siiski lähtuma põllumajandustootjalt ja -töötajalt, et ta oleks nende organisatsioon.

Esialgse visiooni kohaselt võiksid loodavasse PKK-sse kuuluda kõik, kes on huvitatud PKK asutamisest.

Ettekandja tutvustas ka projekti PKK sekretariaadi ülesannetest. Välja oli toodud Turundus-, Seadusandluse ja Konsultatsioonibüroo asutamise vajadus. Lähtunud oli Taani, Soome, Saksa jt. riikide kogemustest.

Eelnevalt on esile kerkinud ka kahtlused, et PKK tuleb kasuks töötajatele, mitte tootjatele. Oluline oleks, et põllumajandusministeerium ei korralda kontakte tootjate ja töötajate vahel ega sõlmi lepinguid. Kui PKK idee on vastuvõetav, siis võiks seda edasi arutada ja moodustada korraldava toimkonna, kelle ülesandeks oleks põhikirja ettevalmistamine. Ettevalmistavasse toimkonda kuuluksid pariteetsetel alustel esindajad talupidajate ja tootjate liidust, erialaliitudest ja ühistutest. Seal võiks olla ka esindaja Põllumajandusministeeriumist ning teaduse poolelt.

Ettekandja rõhutas korduvalt, et esitatu ei ole ettekirjutus, vaid ainult üks võimalus.

Koosoleku juhataja O. Saveli tegi ülevaate kohalolijaist: talunikud ja taluliidud – 15, ühistud

ja osauhingud – 26, põllumajandustootjate liidud – 9, seltsid – 9, maa- ja vallavalitsused – 6, Riigikoguliikmed – 5 jt.

U. Silberg (Põllumajandusministeerium) peatus turukorralduse seaduse 6. paragrahvil. Vabariigi Valitsus koos põllumajandustootjate ja -töötajatega moodustab PKK. Vabariigi Valitsus nimetab ka PKK nõukogu üheks aastaks. Edaspidi valitakse PKK nõukogu kolmeks aastaks. Valitsus nimetab sinna 3 liiget. Esitatud on ka laekumiste pool, mis peaks hakkama tööle siis kui vabariigi poolne toetus lõpeb. Raha peaks laekuma liikmemaksudest ja teistest allikatest.

Põllumajandusministeeriumi poolt on juba esitatud Vabariigi Valitsusele ettepanek PKK asutamiseks. Kooskõlastatult Rahandusministeeriumiga tuleb esitada Vabariigi Valitsusele 15. veebruariks kinnitamiseks PKK põhikiri ja eelarve.

Ettekandele järgnesid küsimused, millele esinejad vastasid.

Tunti huvi, kas Põllumajandusministeeriumi ja seadusandja poolt on analüüsitud, mida kujutab endast põllumajanduslik ettevõtetus, tehtud taotluste analüüs. Arvatakse, et seda on tehtud nõrgal tasemel ning asjale on lähenetud formaalselt.

U. Silberg selgitas, et nii Riigikogu kui Põllumajandusministeerium on abistava funktsiooniga. Küsimuse sisulise poole kohta on ja ei ole infot. Ta avaldas arvamust, et siia kokku kogunenud seltskond on kompetentne PKK edasi viima. A. Käärma lisas, et senini on ühendusi asutatud nende liikmete poolt, mistõttu ei saa riik nende kohta hinnangut anda.

H. Peterson (EPMÜ): Kas me tahame luua osaorganisatsioonide kogumit? Ta arvas, et võib-olla peaks lähtuma maast, mis on primaarne. Kaubandus on teisene. Ta tahtis teada, kas arvestatakse tootmise ja teiste tegevusalade proportsioone ühiskonnas.

A. Käärma vastas, et PKK koosseis on lah-tine, see tuleb selgeks rääkida ja välja pakkuda. Ta rõhutas veelkord, et ettevalmistav toimikond peaks moodustatama pariteetsetel alustel huvirühmade kaupa.

E. Parder (Riigikogu) lisas, et siis kui turukorralduse seadust tehti, oli esimeseks küsimuseks, kas Maamajanduskoda (MMK) või Põllutöökoda (PTK) jääb siis tegemata. Saadi kokkuleppele, et PKK on tulevikus üks MMK või PTK allüksusi. See on üks võimalus, kuidas edasi minna.

M. Karelson (EPMÜ): Sõnavõtust ei koorunud välja, mis saab aastaid päevakorras olnud

MMK-st või PTK-st. Mida on mõeldud peakoja all? Kas mõlemad on päevakorral?

A. Käärma lisas, et MMK on laiahaardelisem. PKK võib olla MMK üks osa, kuid ei tarvitse olla, sest see on liikmete otsustada.

U. Silberg täiendas, miks on Turukorralduse seaduses sees PKK. Riigi poolt saab seadusliku jõuga toetust kolmeks aastaks, et seda koda moodustada. See on riigipoolne abi. Selleks, et küsida riigi käest raha, on vaja põhikirja ja eelarvet.

E. Parder selgitas, et MMK peab tulema. PKK on üks osa MMK juures.

V. Allik (EPMÜ) meenutas, et sõdadevahelisel perioodil tuli Eestis ette samalaadi vaidlusi. Siis moodustati ühendus kutsekodadena. Esmalt luuakse omad kojad ja seejärel kutsekodade ühendus. Ta palus seda võtta arvamuseks.

R. Reisson (Eesti Piimaliit): Kui palju läheb maksma ühe ametniku ülalpidamine selles kojais?

A. Käärma vastus: Siin saab malli võtta ainult praegustest riiklikest ametitest, kui palgata-se ja majanduskulud jäävad ligikaudu samale tasemele. Näiteks Põllumajandusministeeriumis kulub ühe ametniku ülalpidamiseks 80...85 tuh. EEK aastas, Majandusministeeriumis umbes 90 tuh. EEK. Ligi poole moodustavad sellest majanduskulu ja sotsiaalmaks. Mitu inimest palgatakse, see sõltub ülesannetest, mis kojale pannakse. Kui moodustatakse näiteks 3 bürood, igas 3...4 ametimeest, siis kulub ligikaudu 1 mln. EEK aastas. Kas moodustatakse ka maakonnaüksused, on tuleviku teema, kuna kogu PKK rakendamine võtab mitu aastat aega. Vabariigi Valitsusele on tehtud ettepanek eraldada järgmiseks aastaks 2 mln. EEK.

T. Ojamaa (talupidaja): Kuhu on plaanis koda asutada?

A. Käärma vastus: See on arutelu teema.

V. Masso (EPMÜ): Kuidas on antud probleemi ülestõstjad kavatsenud vältida kartellikokkulepet ja kaitsta maarahva majandushuve?

A. Käärma vastas: Maarahvas on selles kojais esindatud. Kartell tehakse siis, kui maarahvas ei osaleks. Esineja tuletab meelde, et seda koda ei tehta mujal, vaid teie ise teete selle.

K. Nurm (ETKL): Kas Põllumajandusministeeriumi ja Riigikogu maaelu komisjoni liikmetest on kellelgi volitused esindada?

A. Käärma küsis vastu, kas teil kõigil on volitused. Ta selgitas, et praegu on vara rääkida volitustega esindajatest, sest me ei asuta ega kir-juta millelegi alla, vaid arutame teemat. Valitsus tahab, et loodav ühendus seoks põllumajandus-

tootjaid ja -töötlejaid, neid, kes on isiklikult sellest huvitatud. Riigil on oma huvide esindamiseks ministeerium olemas.

Algasid sõnavõttud.

A. Tõnissoo (Põllumajandusministeerium) meenutas 14. novembril 1994 peetud Eesti Maarahva Erakorralist Kongressi, mis võttis vastu otsuse moodustada edaspidi MMK, kuid soovitati delegaatidel arutada maakondades ettepanekuid MMK moodustamiseks. Kahjuks ei ole teada, kui palju ettepanekuid saadi ning kuivõrd on need läbi töötatud. Maarahva Kongressi volikogu moodustas aprilli algul MMK asutamisealgatusgrupi, kelle seast esineja valiti töögrupi juhiks. Paraku on selle grupi töö seiskunud vahendite nappuse tõttu. Esineja arvates oli viga selles, et Maarahva Kongress eraldas Põllumajandusministeeriumist. Asutatav PKK ja MMK teineteist ei sega ega neisse ei ole vaja sekkuda.

M. Avarmaa (Tartu Tootjate Liit) arutles PKK vajalikkuse üle. Põllumajandustootja on tupikus, sest tal ei ole väljundit. Ei ole mõtet toota, kui toodangut ei ole kuskile panna. Ta sõnas, et koda oleks ammu ära tehtud, kui see oleks olnud tulus ettevõtmine. PKK on vaja selleks, et põllumehel oleks koht, kuhu minna infot saama. PKK teeb reklaami, nõustab. Samas tagab põllumehel ka juriidilise turvatunde. Kui PKK töötab veel kahe aasta pärast, siis on tal side maarahvaga olemas. Asukoha poolest peaks PKK asuma Tallinnas kui Eesti suurimas ärikeskuses.

A. Tamm (taluperemees) rõhutas, et siiani pole suudetud koonduda ühtsesse organisatsiooni, kus suudetakse seista iseenda eest nii tootmises, kaubanduses kui ka valitsuse ja seadusandja ees. MMK oleks loodudki, kui tootjate liitude mõned ametnikud poleks kartnud oma ametikoha pärast. Ta peatus ka mõnel ärevust tekitaval asjaolul – PKK moodustatakse valitsuse poolt, kusjuures ühe aasta jooksul juhib seda Vabariigi Valitsuse poolt nimetatav nõukogu, edaspidi nimetab valitsus nõukogusse 3 liiget. Tema sõnul pole see enam tootjate organisatsioon. Ta teeb ettepaneku, et paralleelselt PKK asutamisega peaks loodama ka MMK.

E. Parderil arvates tuleb leida kompromiss. Tuleb püüda ära kaotada omavahelised hõõrumised Tootjate Liidu ja Talunike Liidu vahel. Maareform venib. Meie ühistegevus venib, paljude asjade puhul lüüakse käega. Esineja toetab varustusküsimuste lülitamist loodava organisatsiooni töökavva.

R. Ruusmaa (Võrumaa Talupidajate Liidu esimees), J. Otsa (Riigikogu Maaliidu fraktsiooni nõunik) ja A. Variku (Riigikogu maaelu komisjon) sõnavõttud üldjoontes kordasid väljaõeldud

mõtteid. Esimese arvates ei tuleks PKK luua kiirustades, J. Ots pidas vajalikuks, et töögrupi liikmetest peaksid $\frac{2}{3}$ olema tootjate esindajad. A. Varik arvas, et PKK kandvateks jõududeks peavad olema Talupidajate, Tootjate ja Ühis-tegelaste Liit.

Järgmisena kõneles Ross (talupidaja), kes kiitis K. Nurme ilusat tabelit, mida on võimalik täita kui töötlemine kuulub tootjaile või on kehtestatud riiklikud hinnapiirangud. Esineja näeb suurt tagasiminekut, mille põhjus on maareformis. Tuleks kaotada maamaks, käibemaks, tulumaks, kehtestada hinnapiirangud, müüa põllumeestele diiselkütust poole hinnaga, muuta liikluskindlustus vabatahtlikuks. Esineja sõnul võtaksid paljud õigusjärglased kohe maa tagasi, kuid suur hulk neist on pensionärid, kes pole suutelised makse maksma. Ta peatus ka maade tagasimõõtmisel. Esineja arvates tuleks maa tagastada massiivina, mitte siiludena.

A. Soasepp (Eesti Seemnevilja Ühistu) käsitles 1. septembrist 1995 kehtima hakanud Äriseadustikku, kus paraku ettevõtjana pole nimetatud talu ja talupidajat. Ilmselt oleks õigem registreerida talud ümber osäühistuteks, mis vastutavad ainult 10 000-kroonise aktsiakapitaliga. Talunik vastutab pankroti korral kogu oma varaga. Esineja tegi ettepaneku kindlaks määrata ettevalmistavasse toimkonda kuuluvate isikute arv.

J. Kivi (ajalehe *New East* peatoimetaja) sõnul on maailm väga huvitatud teabest, mida Eesti võib välismaale pakkuda äri- ja majandussuhete valdkonnas ning kõikvõimaliku koostöö arendamiseks. Paraku ei suuda me seda teavet vajalikul tasemel anda. Kui PKK on tõeliselt huvitatud turusuhete arendamisest, siis ühe tähtsama funktsioonina näeb esineja just teabe hankimist, selle töötlemist ja edastamist maailmale. Osa neist kulutustest peaks maksma riik, kuid osa tuleks katta nende poolt, kes sellest teabest kasu saavad. Ta tegi ettepaneku arvestada seda funktsiooni ka põhikirja koostamisel.

L. Saluste (Tead. Tootm. KK "Vikero" direktor), kes töötab A. Tõnissoo töögrupis arvas, et PKK võiks hõlvata: 1) tootmist, 2) teenindamist ja varustamist, 3) kaubandust, 4) panku.

H. Petersoni sõnul on kõige kindlam ajutine asi. Ta soovitas suhtuda riigi raha kasutamisse ettevaatlikult, ka käigu pealt saab üht-teist ära teha. Ta pakkus välja suhte 1 mees : 1 hääl. Kuhu PKK asutada – kas Brüsselisse, kus toimub kvootide jagamine, või Peterburgi, kus toimub turu jagamine? Kui meie eesmärgiks on astuda Euroopa Liitu, siis tuleb seda teha kiiresti.

K. Nurmi (ETKL) skeemi järgi tekib ühendus ühise huvi – raha – pinnal, ja peamine on, kuidas seda teenida. Töötaja on see, kes annab kaubale lisaväärtuse ja imidži, kusjuures imidži maksab sageli rohkem kui kaup. Kogu ketti tuleb raha ainult turult. Eesmärgiks on saada turult rohkem raha. Ühtse huvigrupi saavad tootjad moodustada üheskoos ühistulisel printsiibil töötavate töötajatega. Ta esitas tootja ellujäämiseks kaks tingimust: 1) toota majandusliku optimumi lähedal, 2) saada oma osa kvaliteedi ja imidži eest. Esineja ei välista PKK loomise vajadust.

J. Leetsar (EPMÜ) kõrvutas 1991. a. ja nüüd esitatud struktuuri ning osutab nende üllatavale sarnasusele. Ilmselt on selline mudel optimaalne. Vahepealses variandis oli konventide süsteem. Ta peatus ka Rootsi süsteemil, mis on meie omast tunduvalt tsentraliseeritum ning tutvustas Taani varianti. J. Leetsar andis toetuse A. Käärma poolt pakutud variandile ning pakkus omalt poolt isiklikult välja arvud ja kvoodid PKK nõukogu koosseisu kohta üheks aastaks. Koja nõukogu moodustatakse ainult delegeeritud liikmetest, kuhu võiks kuuluda Talunike Keskliidust 6, Põllumajandustootjate Keskliidust 3, Eesti Ühis-tegelise Liidust 6, igast erialaliidust 1, APSist 2 ja Vabariigi Valitsusest 3 esindajat. Seega kokku ligi 30 esindajat. Ta rõhutas, et PKK ei hakka kunagi sekkuma teiste liitude ellu.

E. Laia, kes on osalenud mitu korda PKK loomise arutelus, arvas, et suures osas ollakse kammitsetud suurest hirmust millegi abstraktse ees. Siiski ei ole kartusteks alust, sest meie endi kätte on antud võimalus uus organisatsioon luua ning ka riigilt lisaks raha saada. Väga on vaja üksmeelt. Ta tegi ettepaneku millestki pihta hakata ning mitte liigselt sõnakõit keerutada.

V. Kaal (Saaremaa LPÜ, Riigikogu) osutas sellele, et Maarahva Kongressil lükati MMK tegemine määramatusse aega edasi. Kartjad olid põllumeeste esindusorganisatsioonide tegev-aparaadist, kellel oli hirm oma koha ja rolli säilitamise ja täitmise pärast. MMK oli tollal 3 funktsiooni: 1) tootja esindamine, 2) koolitus-süsteemi koordineerimine, 3) turu küsimus. Turuinformatsiooni omavad üksikud inimesed, kes tänu sellele saavad sealt ka üpris korralikku kasumit. Informatsioon peaks olema üldiselt kättesaadav.

Esineja juhtis tähelepanu ka Reformi-erakonna liikme Igor Gräzini börsiideele. Miks mitte? Üks allüksus võiks tegutseda börsi-süsteemis.

Ü. Ansbergi (Türi ja Järva-Jaani Maa-majanduse Konvendid) sõnul on omavalitsused igati nõus PKK toetama. Tal oleks kahju, kui

loodavast ühendusest tuleks üks Põllumajandus-ministeeriumi kontor.

M. Tamm (EPMÜ) arutles selle üle, mida võiks PKK pakkuda tootjale. Tema sõnul võiks selleks olla turu transparentsus koos kõikvõimalike prognooside tegemisega. Ta tegi ettepaneku moodustada suhteliselt väikesearvuline korraldus-toimkond, võibolla 5...7 inimest. Ei tasuks vaielda selle üle kui palju esindajaid oleks ühest või teisest huvigrupist, peaaasi, et valitav seltskond oleks töövõimeline. M. Tamme arvates tuleks luua uus struktuur, mis ei oleks vanade olemasolevate struktuuride ühendus.

Edasi diskuteeriti selle üle, kas moodustada PKK asutamiseks toimkond või huvigrupid (O. Saveli, J. Leetsar, A. Varik, K. Nurm). Lõpuks pakuti välja järgmine struktuur:

- 1) Talupidajate Keskliit;
- 2) Põllumajandustootjate Keskliit;
- 3) Erialaliidud (Piima-, Liha- ja Aiandus-liit);
- 4) Piimaühistud, teraviljaühistud (teised ühistud);
- 5) Teadus, Põllumajandusministeerium, Riigikogu maaelu komisjon.

V. Kaal tundis huvi, kuidas pannakse kokku erialaliidud.

M. Tamm tegi ettepaneku, et teadust võiks esindada APS.

O. Saveli tegi ettepaneku, et igast välja-pakutud üksusest võiks olla esindatud 3 inimest, seega kokku 15. Ta küsis osavõtjatelt, kas selline struktuur on vastuvõetav. See kiideti heaks. Oldi nõus ka sellega, et iga alaosa saab õiguse esitada 3 persooni. Praegu valitav koosseis ei määra edaspidist nõukogu koosseisu. Ta teeb ettepaneku panna pakutud variant hääletusele, millega kinnitatakse ettepanek.

Arvatakse, et ühistutele on eraldatud liiga palju kohti.

Edaspidise tegevuse ajakava kinnitati järg-nevalt:

- toimkonna liikmed tuleb esitada 11. detsembriks 1995,
- toimkond peab laiali saatma registreeritud isikutele 20. jaanuariks 1996 põhikirja projekti ja asutamisprotokolli,
- nendepoolsed parandused on vaja tagasi saata 1. veebruariks 1996,
- ühisarutelu saab toimuda 20.-25. veebruari paiku.

Kogu informatsiooni kogub Vello Linnamägi EV Riigikogu maaelu komisjonist aadressil Lossiplats 1A, EE 0100 Tallinn.

Koosoleku lõpus tundis O. Saveli headmeelt selle üle, et jäädi kokku ning mõeldi ühes suunas. Ta soovis toimkonnale edu ja indu. E. Parder tänas O. Savelit tehtud töö eest.

H. Viinalass

29. novembril 1995. a. toimus APSi eestseisuse koosolek, mida juhatas seltsi president prof. O. Saveli. Päevakorras oli APSi esindatus Põllumajandus-Kaubanduskoja toimkonnas. APSi eestseisus otsustas volitada toimkonna liikmeks APSi presidendi prof. O. Saveli. Väljavõte APSi eestseisuse koosoleku protokollist saadeti hr. Vello Linnamäele Riigikogu maaelu komisjonist.

H. Viinalass

AKADEEMILISE PÕLLUMAJANDUSE SELTSI UUSI LIIKMEID

Heinloo, Mati – sünd. 9. 10. 1943, matemaatikadoktor. EPMÜ mehaanika ja masinaõpetuse instituudi professor. Eriala – põllumajandusmasinate uurimisega ja konstrueerimisega seonduvate mehaanikaprobleemide lahendamine.

Karus, Avo – sünd. 12. 01. 1963, põllumajandusdoktor. EPMÜ loomakasvatuse instituudi dotsent. Eriala – põllumajandusloomade biokeemia.

Kasearu, Peep – sünd. 1. 12. 1964, põllumajandusmagister. EPMÜ taimekasvatuse instituudi assistent. Eriala – taimekasvatus.

Koslov, Nikolai – sünd. 6. 04. 1928, veterinaariateaduste doktor. EPMÜ emeritprofessor. Eriala – patoloogiline anatoomia, epizootoloogia.

Lauk, Ervi – sünd. 8. 07. 1942, põllumajandusteaduste kandidaat. EPMÜ agronoomiateaduskonna taimekasvatuse instituudi dotsent. Eriala – agrokeemia.

Liiva, Indrek – sünd. 25. 05. 1966. EPMÜ mullateaduse ja agrokeemia instituudi nooremteadur. Eriala – mullafüüsika.

Meriloo, Vello – sünd. 4. 08. 1934, tehnikakandidaat. EPMÜ põllundustehnika instituudi dotsent. Eriala – sise põlemismootorite majanduslik kasutamine, talumajanduse energeetiline analüüs.

Puusepp, Enno – sünd. 14. 04. 1935, veterinaariakandidaat. Tartu Riigimajandi direktor. Eriala – loomatervishoid.

Rommelg, Hugo – sünd. 7. 06. 1935, bioloogiakandidaat. TA Eksperimentaalbioloogia Instituudi vanemteadur. Eriala – taimegeneetika.

Saarnits, Lembit – sünd. 19. 08. 1936, õigusteaduste kandidaat. EPMÜ ühistegevuse instituudi dotsent. Eriala – maa- ja agraarõigus, juhtimisteooria.

Sildnik, Kersti – sünd. 19. 04. 1960. EPMÜ veterinaariateaduskonna assistent. Eriala – mikrobioloogia.

Tamm, Sirje – sünd. 12. 12. 1961, põllumajandusmagister. Jõgeva SAI teadur. Eriala – heintaimede sordiaretus.

Tarn, Tiina – sünd. 23. 06. 1971. EPMÜ mullateaduse ja agrokeemia instituudi laborant. Eriala – agrokeemia.

Vooremäe, Aret – sünd. 12. 01. 1970, põllumajandusmagister. EPMÜ taimekasvatuse instituudi assistent. Eriala – taimekasvatus.

TAIMEGENEETIKA TEISEL BALTIMAADE GENEETIKA KONGRESSIL

Möödunud aasta 25...29. septembril toimus Riia lähedal Jurmalas II Baltimaade geneetika kongress. Esimene toimus kolm aastat tagasi Vilniuses. Teisel kongressil osalesid külalistena geneetikud Soomest, Rootsist, Taanist, Inglismaalt, Saksamaalt, Venemaalt, Tšehhist, Poolast, Ungarist, Hispaaniast, Kanadast ja USA-st. Ülevaateettekanded esitati kahel plenaaristungil, põhiosa teadusettekannetest peeti aga sektsioonide istungitel. Oli moodustatud 4 sektsiooni:

- mikroorganismide geneetika ja molekulaargeneetika;
- taimeneetika;
- loomageneetika;
- inimesegeneetika.

Rohkesti esitati uurimistulemusi ka posteritel. Läti Teaduste Akadeemia Toimetiste erinumbrina ilmusid ettekannete teesid (Proceedings of the Latvian Academy of Sciences No. 5/6, 1995). Et käesoleva ülevaate esitaja osales plenaaristungitel ja taimeneetika sektsiooni töös, siis alljärgnevalt lühidalt seal peetud meeldejäevamatel ettekannetest.

Üks tänapäeva geneetika aktuaalsemaid uurimissuundi on geenide kaardistamine. Sellest valdkonnast pakkus huvi A. Kleinhofsi (USA) ettekanne odra kõrrerooste resistentsusgeeni kaardistamise meetodikast.

Herne kromosoomide kaardistamisest räägiti W. K. Swiecicki ja N. F. Weedeni (Poola, USA) ettekandes. Sellest nähtub, et järjekindla uurimistöö tulemusena suureneb majanduslikult tähtsaid tunnuseid determineerivate geenide hulk, mille asukoht konkreetses kromosoomis on tuvastatud.

Talini külmakindlust kontrollivate geenide lokaliseerimisele ja identifitseerimisele oli pühendatud J. Sutka (Ungari) ettekanne.

Uusi tulemusi kõrgemate taimede rakutuuma molekulaarse organisatsiooni iseärasuste kohta esitas T. Sjakste (Läti). Odra uurimistulemustega täiendas ettekandja meie teadmisi valdkonnas, mis peegeldab rakutuuma DNA ja proteiini vastastikuseid seoseid. N. Jones (Inglismaa) kandis ette oma kollektiivi töö tulemused rukki B-kromosoomi molekulaaranalüüsist. Selle "iseka" kromosoomi tähtsusest geneetilises süsteemis on seni teatud vähe. Viimasel ajal on see kromosoom äratanud aga geneetikute tähelepanu mistõttu on uurimise alla võetud tema tekke, evolutsiooni, püsivuse ja struktuuri ning seoste probleemid.

Huvi pakkusid ettekanded geneetiliste meetodite rakendamisest sordiaretuses. L. Kott (Kanada) rääkis haploidtehnoloogia kasutamisest rapsi aretuses. Tolmukakultuuri abil sai autor suurel hulgal homosügootseid taimi, mille kromosoomide arv kahekordistati kolhitsiiniga töötlemisel. Autor märkis, et koekultuuri tehnoloogia võimaldab tunduvalt kiirendada aretusprotsessi ja vähendada kulutusi.

Koekultuuri ja molekulaarbioloogia meetodite kasutamise tulemusi teraviljade sordiaretuses, eriti soolataluvuse suurendamisel rääkis I. Winicov (USA).

Leedus on embrüokultuuri edukalt kasutatud raiheina aretuses. A. Sliasaravičuse ja S. Nekrosase ettekandes näidati, et kaughübriidide kasvatamine embrüokultuuris võimaldas saada elujõulisi järglasi, mis lõppkokkuvõttes suurendas raiheina talvekindlust ja haigusresistentsust.

Ka mutantide kasutamine sordiaretuses nõuab nende geneetilist uuritust. V. Rancelis (Leedu) on põhjalikult uurinud ebastabiilsuse probleemi odra mutantidel ja kahe lookuse reguleerivat osa selles nähtuses.

Eraldi istung oli pühendatud taimede geneetiliste ressursside inventeerimise, säilitamise ja kasutamise probleemidele. J. Weibull (Rootsi) andis ülevaate 1979. a. Lõuna-Rootsis rajatud Põhjamaade Geenipanga tegevusest ja sidemetest Balti riikide taimeneetikute ja sordiaretajatega. Viimasel ajal on geenipank organiseerinud Baltimaade kolleegidega kolm töönõupidamist taimede geneetiliste ressursside kogumise ja rahvuslike programmide koostamise küsimustes.

I. Rashali ettekanne kajastas eespool tõstatatud probleemide lahendamise käiku Lätis. See töö algas vastava nõukogu ja erinevate kultuuritaimede uurimist koondavate töögruppide moodustamisega 1993. aastal. On asutud taimede geneetiliste ressursside rahvusliku programmi koostamisele ja rahvusliku geenipanga loomisele. Programm näeb ette ka Lätis kasvavate metsikute taimeliikide hindamise ja kollektioneerimise. Uurimisi toetab Põhjamaade Ministrite Nõukogu.

Eesti geneetikute ja sordiaretajate koostööst geneetiliste ressursside kasutamisel suviniisu adapteerivas aretuses kõneles allakirjutanu (Harku). Ettekandja rõhutas nisu sugulasliikide geneetilise materjali kasutamise tähtsust taimede haiguskindluse suurendamisel. Uurimisprojekt haarab resistentsusgeenide väljaselgitamist ja nende ülekanmist aretatavasse sorti. Uurimistöös osalevad Jõgeva Sordiaretuse Instituut ja Eksperimentaalbioloogia Instituudi taimeneetika osakond Eesti Teaduse Sihtasutuse grantide toetusel.

L. Timofejeva ja K. Järve (Harku) ettekandes iseloomustati molekulaargeneetilisi aspekte eelnimetatud projekti täitmisel ja võõra kromatiini ülekandmisel pehmele nisule.

H. Peusha ja T. Enno (Harku) uurimistega sama projekti järgi tehti kindlaks nisu leherooste ja jahukaste resistentsusgeenide lokaliseerimine introgressiivsete liinide kromosoomides. Ettekandes esitati geneetilise analüüsi tulemused.

Eesti geneetikute esinesid ettekannetega veel H. Kallak (Tartu), teemaks genotüübi mõju aednelgi kalluse organogeneesile ja H. Remmelg (Harku) rukkii alloplasmaliste isassteriilsete liinide meiosisiseärasustest.

Suulisi ettekandeid täiendasid posterettekanded veel mitmetel taimegeneetika teemadel.

Eeltoodu on vaid osaline refereering viimastel aastatel saadud ja kongressil esitatud tulemustest taimegeneetikas.

Kongressi tööd tervikuna hinnates võib järeldada, et Eestis prevaleerivad uurimistööd mikroobi- ja molekulaargeneetika alal ning inimesegeneetikas (peamiselt Tartu Ülikooli baasil).

Edasiminekuks on ka taimegeneetikas (peamiselt Eksperimentaalbioloogia Instituudis), kuid vähe on uurimistöid loomogeneetikas.

Kolmanda Baltimaade geneetika kongressi korraldamine otsustati usaldada Eesti geneetikutele. See peab toimuma kahe aasta pärast.

O. Priilinn

ARTUR JA SALME EKBAUMID KODUMULLAS

Möödunud sügisel, täpsemalt 14. oktoobril, jõudsid Paistu kalmistul maamulda kaks Kanadast saabunud urni Artur ja Salme Ekbaumi tuhaga. Et Artur oli Eesti põllumajandusliku ühistegevuse hingeks paljude aastate jooksul, on allpool lühidalt peatunud tema elulool.

Artur Ekbaum sündis 8. veebruaril 1903 Viljandimaal Suure-Kõpu vallas 13-lapselises peres. Alghariduse sai ta kohalikus valla- ja kihelkonnakoolis. Pärast Viljandi linnakooli

lõpetamist (1920) astus ta Eesti Aleksandri Olustvere Põllutöökeskkooli, mille kursuse ta lõpetas 1923. aastal. Sama aasta suvel praktiseeris ta 6 kuud Tooma Sookatsejaamas. Koolivaheaegadel ja muul vabal ajal töötas isatalus.

Jaauanuaris 1925. a. asus ta Viljandi maakonna Põllumeeste Esituse juurde instruktoriks, kus töötas järgmise aasta oktoobrikuuni. Sama aasta 11. oktoobril valiti A. Ekbaum Põllumajanduslikkude Ühistute Revisjoniliidu asjaajajaks, kellena töötas 1. märtsini 1929. Töö kõrvalt täiendas ta end Tallinna Kolledži õhtukursustel ja Eesti Ühistegevuse Liidu üheaastases ühistegevuskoolis.

1. märtsist 1929. a. määrati ta Revisjoniliidu Viru-Järvamaa instruktor-revidendiks, kuid juba 15. oktoobril siirdus Berliini Põllumajandusülikooli. Seal avaldas talle eriti suurt mõju prof. Friedrich Aereboe ja tema koolkonna õpetus, mida iseloomustas reformistlik suund maaviljeluse, majandi hindamise ja majandi tootmisökonomika õpetuse ning agrarpoliitika alalt. Abikaasa meenutas Arturi ütlust *Et elus etteasetud sihile jõuda, hoolitsegem, et te kaar ja haare oleks pisut laiemad teiste omast* (lk. 29). Ülikooli lõpetas A. Ekbaum 1932. a. kevadel. Peale kohustuslike õppeainete kuulas ta Berliinis loenguid ja töötas kaasa ühistegevuse, turu uurimise, põllumajandusliku käitisõpetuse, agrarpoliitika ja rahvamajanduse instituutides. Veel kuulas ta majandusteaduslikke ja ühistegevusse puutuvaid loenguid Berliini Kaubanduse Ülikoolis. Õppeaja kestel tegi kaasa rea õppereise Saksamaal, Taanis, Tšehhoslovakkias, Šveitsis ja Itaalias.

1932. a. aprillist kuni 1933. a. märtsini täiendas A. Ekbaum teadmisi Šveitsis Zürichi Tehnikaülikoolis, kus ta kuulas muuhulgas prof. Ernst Lauri loenguid põllumajanduse käitisõpetuse, taluraamatupidamise ja kalkulasiooniõpetuse alalt. Prof. E. Lauri ehk šveitsi kooli põllumajandusökonomikat tunti kõikjal maailmas. Prof. E. Lauri vastutulekul võimaldati loengutest vabal ajal ja semestrite vaheaegadel tal töötada Bruggis Šveitsi Põllumeeste Liidu ja Talupoja sekretariaadi juures, kus avardusid laialdased võimalused süveneda sellekohasesse praktilisse töökorraldusse.

Šveitsis võttis ta osa ka mitmest põllumeestepäevast ja kongressist ning tegi kaasa ülemaailmse maanoorte juhtide ettevalmistamise kursused. Oma õpingud Šveitsis lõpetas ta reisiga Itaaliasse, Austriasse ja Poolasse.

Kodumaale tagasipöördununa asus sekretärina tööle Eesti Põllumeeste Kesksele, olles ühtlasi 1. novembrist 1934 maanoorte sekretäri-eriteadlase ülesannetes. Oma kõnes 23. oktoobril 1934 Maanoorte organisatsioonide keskkomitee koosolekul ütles ta maanoorte töö põhimõtetest muuhulgas: "...tähtis ei ole mitte liikmete ja organisatsioonide arv, vaid see, kuivõrd ja mil määral suudetakse kusagil maanoorte liikumise eesmärkide suunas midagi korda saata. Elujõulise liikumise väljakujunemise eelduseks on kindel kord ja distsipliin. Kui puudub juht ja distsipliin, siis võidakse positiivsete tulemuste asemel koguni lopsakalt kultiveerida negatiivseid nähtusi. Sellest peab piinlikult hoiduma."

Eesti Põllumeeste Kesksele (EPK) oli sel ajal üks neid juhtivaid põllumajanduslikke asutusi, mille kaudu käis suur osa põllumajanduslikku nõuandetööd riiklike toetuste abiga.

EPK algatusel moodustati 1926. aastal veel teine ühistegelik vaimne ja juhtimiskeskus – Põllumajanduslikkude Ühistute Revisjoniliit –, millega liitus suur osa põllumajanduslikke ühistuid. Selle esimeseks sekretäriks ja asjaajajaks valiti Artur Ekbaum, kes oli veel lisaks (1927. aastal) Viru-Järva piirkonna ühistute revidendiks. Tema õlul lasusid uue organisatsiooni asutamiskeskkonnad ja tööpõllu väljakujundamine.

Uuele töökohale vaatamata jäi Artur Ekbaumile terve rida ülesandeid Eesti Põllumeeste Kesksele, nagu C. R. Jakobsoni nimelise Põllumehe Kapitali Valitsemise Seltsi asjaajaja ning koguteose *Maahing* toimetamine.

Põllutöökoja loomisega siirdus A. Ekbaum Põllumajanduslikkude Ühistute Revisjoniliidust uue asutuse abidirektoriks ja sealt 1936. aastal

asutatud Ühistegevuskoja peasekretäriks.

Ühistegevuskojas töötamine kujunes tema kõige viljakamaks ametiperioodiks. Ühistegevuskoja ülesandeks oli kogu Eesti Ühistegevuse otstarbekohane korraldamine ja arendamine, selle huvide kaitse ja järelevalve ning välisrevisjonide teostamine. Koda andis välja ajakirja *Ühistegevusleht*. Ühistegevuskoja üheks olulisemaks tööks oli ühistute eri liikide arvepidamise ühtlustamine ja kogu Eesti ühistegevuse kohta käivate statistiliste andmete läbitöötamine ja nende avaldamine

aastaraamatutes. Koja esimeses aastaraamatus, mis ilmus 1939. aastal olid koondatud andmed meie ühistegevuse ajaloolise arengu kohta (Eesti põllumeeste poliitika. Lund, 1956, lk. 234).

Artur Ekbaumi töö ühistegevuse peasekretärina oli esmajoones halduslikku laadi, s.o. ametkonna juhtimine, ühistegevuse huvide kaitsemine ning koja esindamine riigi ja omavalitsuste juures.

Olgu märgitud, et ühistute liikmete koguarv oli esiseisvuse viimasel aastal umbes 300 000, mis oli peaaegu võrdne Eesti leibkondade arvuga. Ühistute tiheduselt ja liikmete arvult kogu elanike arvu suhtes oli Eesti kõige suurema ühistegevuse osakaaluga riik maailmas.

Nõukogude okupatsiooni alguses Ühistegevuskoda lammutati. Artur Ekbaum asus tööle tollaegses ETKVL-is.

Saksa okupatsiooni ajal õnnestus sõjaväevõimudelt saada luba Ühistegevuskoja struktuuri osaliseks taasatamiseks. Töö sai toimuda okupatsioonivõimude kontrolli all, algul Põllumajanduslikkude Ühistute Keskkliidu, hiljem Eesti Kindralkomissari piirkonna Ühistute Liidu nime all. Neid mõlemaid juhatas A. Ekbaum kuni 1944. aasta aprillini, mil ta arreteeriti rahvusliku tegevuse pärast. Nimelt kuulus ta sama aasta märtsis moodustatud Eesti Vabariigi Rahvuskomiteesse (juhataja prof. Jüri Uluots). Komitee ülesandeks oli Eesti Vabariigi taastamine saksa idarinde kokkuvarisemise korral.

Viis päeva enne sakslaste Tallinnast taganemist vabastati poliitilised vangid, nende seas ka Artur Ekbaum. Sõprade abiga õnnestus tal

ja ta abikaasal saada koht põgenejaid Rootsi ülesõidutavas paadis.

Pärast Rootsi põgenikelaagrist vabanemist 1945. aasta algul õnnestus Artur Ekbaumil tööle asuda Rootsi Põllumajandusliidus. Ta töötas seal 4 aastat, kuni 1949. a. veebruarini, mil siirdus koos abikaasaga Kanadasse. Rootsis töötamise ajal koostas ta seeria ülevaateid Euroopa, eriti just Ida-Euroopa ja Nõukogude Liidu põllumajanduse kohta. Ta oli siin aktiivne tegelane ka mitmes organisatsioonis, nagu Eesti Rahvusfond ja Eesti Rahvusnõukogu, oli Eesti Komitee juhatuse liige, samuti ka aktiivne publitsist.

Artur Ekbaumi kirjanduslik tegevus ühistegevuse alal oli väga produktiivne. Juba Ühistegevuskoja peasekretärina avaldas ta rea artikleid Eesti Ühistegevuse Aastaraamatutes (Tallinn 1939, 1940), pagulasena Rootsi Põllumajandusliidu Uurimisosakonna juures töötades avaldas rea uurimusi ühistegevuse probleemidest nagu näit. *Ühistute põhijooned, mõisted ja süstemaatiline liigitus* (käsikiri, 1949). Ta avaldas andmeid ka Eesti Ühistegevuse kohta. Suurteoseks oli *Ühistegevus Eestis*, mis ilmus Torontos 1960...1963.

Kanadas, pärast lühikest peatust St. Charlines'i lähedal puuviljafarmis, asus ta Torontos tööle oma erialal Co-operators' Insurance Association'i juures, kuhu jäi kuni puhkepalgani siirdumiseni 15. septembril 1972.

Töö kõrval lõi ta aktiivselt kaasa paljudes eestlaste organisatsioonides. Tema kõige olulisem töö selles osas oli Eesti rahvusgrupile Toronto Eesti Ühispanga organiseerimine ja selle juhtimine kuni surmani. See oli kodumaal poolelijäänud elutöö jätkamine oma rahva teenimiseks.

Artur Ekbaum suri 5. juulil 1976. Tema abikaasa Salme elas temast pea parkümmned aastat kauem. Artur Ekbaumi surmast möödub tänavu 20 aastat. Kirjanik Salme Ekbaum meenutab oma abikaasat mälestusteraamatus *Ühistegevus on päike, et ühistegevus oli Arturi elus päike. Ta uskus selle elustavasse toimesse ja püüdlas visalt selle poole. See oli tema kepp ja kilp nii eneseteostuse kui maailmaparandamise osas kuni viimase hingetõmbeni* (lk. 8). Nagu kirjutab dr. Elmar Järvesoo *Vaba Eesti Sõnas* 17. 05. 1976. *Ühistegevus oli Arthur Ekbaumi sügavaks kireks, mille organiseerimise kaudu käis tema praktiline maailmaparanduslik tegevus üle poole sajandi, alates Viljandimaa põllumeeste liikumisaega ja ühistegevuse silmapaistvate saavutustega kodumaal ja võõrsil.*